

Barne- og likestillingsdepartementet

postmottak@bld.dep.no

Oslo, 2. mars 2017

Høringssvar

NOU 2016:17 - På lik linje. Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming

Arbeid & Inkludering i NHO Service har behandlet Rettighetsutvalgets rapport, og vil gi organisasjonens kommentarer. Høringssvaret er hovedsakelig avgrenset til de delene av NOU-en som direkte omhandler arbeid.

Rettighetsutvalgets anbefalinger

Rettighetsutvalget setter FN-konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPO) opp mot det som er status i Norge i dag på sentrale områder for mennesker med utviklingshemming. CRPO stadfester at utviklingshemmede har rett til arbeid på lik linje med andre, og at arbeidslivet skal tilrettelegges for personer med nedsatt funksjonsevne. I Norge er det i dag svært få personer med utviklingshemming i yrkesaktiv alder som er i ordinært arbeid, og utviklingshemmede har i for liten grad tilgang til tilrettelagt arbeid. Mange av dem som ikke er i arbeid, deltar enten i kommunale dagsentre, eller har hverken tilbud om arbeid eller dagaktivitet.

Rettighetsutvalget har fire forslag til hvordan arbeidsdeltakelsen for utviklingshemmede kan bedres:

- Kommunene får ansvar for å sørge for tilrettelagt arbeid til personer som har ytelsen ung utfør
- Det skal gjennomføres en grundig Arbeidsevnevurdering (AEV) for alle utviklingshemmede
- Utviklingshemmede skal få mulighet til varig oppfølging og individuell støtte i ordinært arbeid
- Det testes ut alternative rammer for VTA for å øke antall tiltaksdeltakere og utviklingshemmede i tiltaket

Det understrekes innledningsvis at Arbeid & Inkludering i NHO Service gir full støtte til ambisjonen om at flere utviklingshemmede skal kunne ta del i arbeidslivet eller delta i arbeidsrettede aktiviteter. Høringssvaret tar punktvis stilling til Rettighetsutvalgets fire forslag.

Kommunene får ansvar for å sørge for tilrettelagt arbeid til personer som har ytelsen ung ufør

Utgangspunktet for endringer må være at innbyggere og brukere får tilgang til bedre tjenester. I dette tilfellet er det vanskelig å se at en kommunalisering av ansvaret for varig tilrettelagt arbeid (VTA) vil gi et bedre tilbud eller lede til flere tiltaksplasser. Kommunene mangler i dag mange av forutsetningene som skal til for å jobbe med det arbeidsrettede, blant annet næringslivskompetanse og oppfølgingskompetanse. Ønsker man allikevel at kommunene skal overta hele eller deler av VTA, må dette være lovpålagt. I tillegg må kommunene sikres øremerket finansiering. Kommunene må også tilføres betydelige ressurser slik at de kan bygge opp den nødvendige kompetansen for å kunne følge opp brukerne.

Utviklingshemmede utgjør ikke en homogen gruppe. Det er store forskjeller når det gjelder interesser, kompetanse og behov. Skal arbeidslivet tilrettelegges for denne heterogene gruppen, må man bruke hele spekteret av det arbeidslivet kan tilby. Den kommunale arenaen blir for snever.

Arbeid & Inkludering i NHO Service undrer seg for øvrig over at nettopp Rettighetsutvalget foreslår at psykiske utviklingshemmede ikke lenger skal være en del av de statlige arbeidsmarkedstiltakene, i motsetning til grupper med langt større ressurser. Ikke minst når utvalget selv slår fast at "mennesker med nedsatt funksjonsevne skal på lik linje med andre ha tilgang til arbeidsrettede velferdsordninger og arbeidsformidling" (NOU 2016:17, s. 73).

Det har vært en linje i Norge at arbeidsmarkedspolitikken er nasjonal og et statlig ansvar. En av begrunnelsene er at man sentralt kan gi føringer for hvilke målgrupper som skal prioriteres. Det gir en trygghet for at personer med store bistandsbehov sikres et arbeidsrettet tilbud uavhengig av bosted. Dette har gitt beskyttelse for utsatte grupper som er på arbeidsmarkedstiltaket VTA. Hensynet til en nasjonal og statlig arbeidsmarkedspolitikk tilsier at tiltaket forblir et statlig ansvar. Vi frykter brukerne vil bli kasteballer dersom ansvaret for arbeidsrettede tjenester deles mellom forvaltningsnivåene.

Oppsummering: Arbeid & Inkludering i NHO Service mener en overføring av ansvar for VTA til kommunene vil gi brukerne et dårligere tilbud. Kommunene mangler næringslivs- og oppfølgingskompetanse. I en presset kommuneøkonomi vil kommuner ofte kutte i tilbudet til utviklingshemmede. Dagens ordning, der VTA er en del av de statlige arbeidsmarkedstiltakene, gir en bedre garanti for at utviklingshemmede får et forsvarlig tilbud. Ansvaret for arbeidsmarkedstiltakene bør være statlig.

Det skal gjennomføres en grundig arbeidsevnevurdering for alle utviklingshemmede

Det gir samfunnsøkonomiske gevinster å løfte flest mulig i arbeidsmarkedets randsone fra passive ytelser til jobb. Det viktigste er likevel hva arbeid representerer for mestring og personlig utvikling for enkeltmennesket. Det samme perspektivet på arbeidets verdi må vektlegges for dem som mottar en uføretrygd, men som har behov for en tilrettelagt arbeidsplass.

Arbeid & Inkludering i NHO Service støtter derfor forslaget om at alle utviklingshemmede skal få gjennomført en arbeidsevnevurdering (AEV). Skal utviklingshemmede ha rett til arbeid på linje med andre grupper, kan ikke utviklingshemmede ekskluderes fra Navs oppfølging. Proba har dokumentert ulik praksis når det gjelder i hvilken grad AEV blir gjennomført for utviklingshemmede.

I såkalte kurante saker, der det er åpenbart at den utviklingshemmede har rett til uføretrygd, er det sjelden AEV gjennomføres. Der det gjennomføres AEV av utviklingshemmede, er denne i liten grad arbeidsrettet.

Både Proba og Riksrevisjonen har tidligere dokumentert at Nav har store problemer med å gjennomføre AEV også for andre brukergrupper enn utviklingshemmede, at brukerne i liten grad involveres, og at fokus i for liten grad er på arbeid. Utviklingshemmede må allikevel ikke nedprioriteres. Nav må sette av mer ressurser til AEV.

Oppsummering: Det må gjennomføres AEV også for utviklingshemmede.

Utviklingshemmede skal få mulighet til varig oppfølging og individuell støtte i ordinært arbeid

Utvalget ønsker at utviklingshemmede skal få mulighet til varig oppfølging og individuell støtte i ordinært arbeid. For mange betyr dette arbeid i arbeids- og inkluderingsbedrifter. For andre arbeid i ordinært arbeidsliv, med ulike grader av oppfølging. Arbeid & Inkludering i NHO Service støtter utvalgets forslag, men vil igjen påpeke at en slik oppfølging fordrer både næringslivskompetanse og oppfølgingskompetanse. Arbeid & Inkludering i NHO Service er derimot kritisk til å bruke det nye oppfølgings tiltaket for utviklingshemmede. Dette tiltaket brukes i dag for målgrupper med betydelig mindre behov for bistand enn det Rettighetsutvalget later til å tro. Som NHO sentralt skrev i sitt hørings svar da Arbeid med bistand og Oppfølging ble slått sammen til det nye oppfølgings tiltaket, er det ikke gitt at anbudssystemet er egnet for å møte de varige behovene utviklingshemmede har. En langt mer lovende løsning vil være å åpne for mer bruk av eksterne arbeidsplasser og oppfølging innen rammen av dagens VTA, gjerne med bruk av Supported Employment-metodikk.

Som kapittelet om utdanning viser, har mange med utviklingshemming mottatt mangelfull opplæring i grunnskole og videregående skole. Manglende kvalifisering i skolen reduserer utviklingshemmedes muligheter til å delta i arbeidslivet. Utvalgets gjennomgang tyder på at skolene i mindre grad enn for andre elever fokuserer på fremtidig yrkesdeltakelse i undervisningen av elever med utviklingshemming. Mange utviklingshemmede har for eksempel unødvendig dårlige lese- og skriveferdigheter. Som alle andre vil utviklingshemmede ha glede av ferdigheter som både gir personlig vekst og som etterspørres i arbeidslivet. Alle arbeids- og inkluderingsbedrifter som tilbyr tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT), kan tilby basiskompetanseopplæring i kombinasjon med arbeidstrening for VTA-deltakere. Et lignende tilbud er ikke bygget ut andre steder.

Oppsummering: Anbudsutsatte oppfølgings tiltak er uegnet for utviklingshemmede. Alle utviklingshemmede må få tilbud om arbeidsrettet basiskompetanseopplæring.

Utprøving av alternative rammer for VTA for å øke antall tiltaksdeltakere og utviklingshemmede

Utvalget ser for seg at kommunene, ved hjelp økonomiske incentiver, vil stimuleres til å opprette flere VTA-plasser for utviklingshemmede. Arbeid & Inkludering i NHO ser ikke hensikten med å bruke penger til forsøk hvis utgangspunkt ikke er brukernes beste, men å fremme en bestemt organisatorisk løsning. Det synes ikke nødvendig med forsøk for å se at det forutsettes overføring av

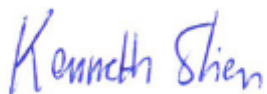
store ressurser til kompetanseheving hvis kommunene skal overta oppgaver på dette området. Dette er ikke realistisk på kort eller mellomlang sikt.

Som et alternativ vil Arbeid & Inkludering i NHO Service foreslå at det heller settes i gang forsøk der man ser nærmere på samarbeidsrelasjonen mellom VTA-bedrifter, kommune, fylkeskommune, og ikke minst næringslivet. Hvis ønsket om å få flest mulig med utviklingshemming i jobb og aktivitet er reelt, bør man også søke å nå de mange som hverken har tilrettelagt arbeid eller dagsenterplass. Dessuten er det ikke til å komme utenom at det må investeres i flere tiltaksplasser. Flere tiltaksplasser vil være en utgiftspost på tiltaksbudsjettene, men den samfunnsøkonomiske gevinsten vil være stor.

Oppsummering: Det har liten hensikt å sette i gang forsøk slik utvalget skisserer. Ønsker man flere tiltaksplasser, må man være villig til å bruke budsjettmidler til dette.

Med vennlig hilsen,

Arbeid & Inkludering i NHO Service

Kenneth Stien

Direktør